

Selvitys

Lasten mielenterveysongelmien ehkäisy ja hyvinvoinnin tukeminen kouluterveydenhuollossa

Yhteenveto kertomusluonnoksen lausunnoista

Valtiontalouden tarkastusvirasto on saanut viitekohdassa mainitun tarkastuskertomuksen luonnoksesta palautetta seuraavasti:

Opetus- ja kulttuuriministeriö 6.7.2017
Sosiaali- ja terveysministeriö 8.8.2017.

Lausunnonantajalla on ollut tilaisuus

- lausua näkemyksensä selvitysluonnoksessa esitetyistä tarkastusviraston havainnoista sekä
- esittää luonnoksen tekstiin korjaus- ja täsmennysehdotuksia.

Ennen lopullisen selvityksen antamista tarkastusvirasto on ottanut huomioon palautteen seuraavasti:

Opetus- ja kulttuuriministeriön näkemykset selvityksen havainnoista

Opetus- ja kulttuuriministeriön mukaan vuona 2014 voimaan tullut oppilas- ja opiskelijahuoltolaki kokosi lainsäädännössä aikaisemmin hajallaan olevat oppilas- ja opiskelijahuoltoon koskevat säännökset samaan lakiin. Lähtökohtana on, että oppilashuolto järjestetään monialaisessa yhteistyössä opetus- ja sosiaali- ja terveystoimen kanssa siten, että siitä muodostuu toimiva ja yhtenäinen kokonaisuus.

Opetus- ja kulttuuriministeriö pitää lausunnossaan tärkeänä tarkastusviraston suositusta siitä, että sosiaali- ja terveysministeriön sekä opetus- ja kulttuuriministeriön tulee sote-uudistuksen yhteydessä varmistaa ohjauksellaan kouluterveydenhuollon palveluiden kiinnittyminen kouluissa osaksi opiskelijahuoltoon. Ministeriön mukaan opiskeluhuoltopalveluiden käytännön järjestäminen maakunnan ja kunnan kesken edellyttää uusien moniammatillisten yhteistyökäytäntöjen kehittämistä kunnan ja maakunnan välillä, jotta oppilas- ja opiskelijahuoltolain 3 §:n mukainen tavoite palveluiden kokonaisuudesta ei hajoa uudistuksessa. Uudistuksen riskinä on, että oppilas- ja opiskelijahuoltolain mukainen palvelukokonaisuuden integraatio jää toteutumatta. Ministeriö viittaa lausunnossaan myös sivistysvaliokunnan lausuntoon (SiVL 11/2017 vp, s. 4), jossa pidetään välttämättömänä, että kaikki opiskelijahuoltolain mukaiset palvelut määritellään jatkovalmistelussa oppilaan ja opiskelijan lähipalveluiksi, jotka järjestetään kouluissa ja oppilaitoksissa.

Lausunnossaan ministeriö haluaa edelleen korostaa kertomuksessakin esille nostettua huomiota siitä, että opiskelijahuoltolain soveltamisen myötä esille nousseet oppilaiden tietosuojaan liittyvät haasteet liittyvät ensi sijassa muihin säännöksiin kuin opiskelijahuoltolakiin. Lisäksi ministeriö kiinnittää huomiota siihen, että opiskelijahuoltolain mukainen palvelukokonaisuus on ollut voimassa verrattain vähän aikaa. Tähän liittyen lausunnossa korostetaan myös sitä, että opiskelijahuollon kokonaisuus on kirjattu vuoden 2014 opetussuunnitelman perusteisiin, johon perustuva paikallinen opetussuunnitelma on otettu käyttöön vuosiluokkien 1-6 osalta 1.8.2016. Opetussuunnitelman perusteiden tehtävänä on tukea ja ohjata opetuksen järjestämistä ja koulutyötä sekä edistää yhtenäisen perusopetuksen yhdenvertaista toteutumista. Viittaus opiskelijahuollon kokonaisuuden sisällyttämisestä opetussuunnitelman perusteisiin on kirjattu myös lopullisen selvityksen tekstiin.

Opetus- ja kulttuuriministeriön lausunnossa mainitaan myös opiskeluhoitolain hyväksymisen yhteydessä eduskunnan edellyttämä seurantavelvoite (EV 218/2013 vp). Eduskunta edellytti lausunnossaan, että opetus- ja kulttuuriministeriö seuraa uudistuksen vaikutuksia oppilashuollon vaikuttavuuteen ja tehostumiseen sekä henkilöstön riittävyyteen ja palvelujen saatavuuteen eri puolilla maata ja antaa asiasta sivistysvaliokunnalle selvityksen kevätistuntokaudella 2018. Koulutuksen arviointikeskus valmistelee arviointia, joka kohdistuu oppilas- ja opiskelijahuoltolain määrittämän opiskelijahuoltoon koskevan uudistuksen vaikuttavuuteen ja tehokkuuteen sekä henkilöstön riittävyyteen ja palveluiden saatavuuteen. Arviointi kohdistuu esi- ja perusopetukseen, toisen asteen ammatilliseen koulutukseen ja lukiokoulutukseen. Arviointi tuottaa tietoa opiskelijahuollon tilasta ja sen vaikuttavuudesta opiskelijahuollon kehittämisen ja eduskunnan edellyttämän selvityksen perustaksi. Tuloksia käytetään opiskelijahuollon ja sen laadun kehittämisessä kansallisella ja paikallisella tasolla.

Sosiaali- ja terveysministeriön näkemykset selvityksen havainnoista

Sosiaali- ja terveysministeriö toteaa lausunnossaan, että valtiontalouden tarkastusviraston johtopäätökset kouluterveydenhuollon ja muun opiskeluhoollon toimivuudesta mielenterveysongelmien tunnistamisessa ja niihin vastaamisessa ovat pääosin oikeansuuntaisia. Kuten tarkastusviraston selvityksessä todetaan, mielenterveysongelmien tunnistamisessa on edistytty, mutta paljon on vielä kehitettävää. Ministeriön mukaan kouluterveydenhuollon ja muun opiskeluhoollon laadun vaihtelu on tällä hetkellä valitettava tosiasia. Tilanne ei ole oppilaiden ja heidän vanhempien näkökulmasta hyväksyttävä. Työtä tilanteen parantamiseksi on jatkettava eri tahojen yhteistyönä.

Ministeriö viittaa lausunnossaan siihen, että selvityksessä sivutaan lasten mielenterveyden hoitoa perusterveydenhuollossa. Ministeriö korostaa, että kouluterveydenhuollon tehtäviin ei kuulu hoito, vaan se jakautuu muun perusterveydenhuollon ja erikoissairaanhoidon tehtäviin. Myös selvityksessä on tämä pyritty pitämään selkeästi esillä. Esimerkiksi luvussa 2.2. korostetaan, että kouluterveydenhuollon tehtävät mielenterveysasioissa painottuvat ongelmien tunnistamiseen, tukeen sekä hoitoonohjaukseen. Käytännön työssä terveydenhoitajille ei ole kuitenkaan aina erityisen selvärajaisista se, mikä on tukea ja mikä on hoitoa.

Ministeriö toi näkemyksensä esille myös sen, että selvityksen toteuttamistapa saattaa vinouttaa sen tuloksia. Ministeriö viittaa tällä tiedonhankintatapaan, joka perustui pääosin 20 kuntakohteen kouluterveydenhuollon ammattilaisten haastatteluihin sekä koulukuraattoreille ja psykologeille osoitettuihin kyselyihin. Ministeriö esitti edelleen, että aineiston hankintaa olisi voitu painottaa enemmän kouluterveydenhuollon toimijoihin ja ottaa mukaan myös heidän johtajiaan. Aineiston rajallisuus huomioitiin raportoinnissa tukeutumalla myös muuhun aineistoon (tutkimukset ja selvitykset). Lisäksi ensisijaisena tavoitteena oli luoda yleiskuva kouluterveydenhuollon mahdollisuuksista tunnistaa ja puuttua lasten mielenterveysongelmiin kouluissa toimivien ammattilaisten näkökulmasta. Tarkastajan näkemyksen mukaan haastatteluaineisto antaa hyvän käsityksen niistä moninaisista tekijöistä, jotka vaikuttavat työssä onnistumiseen käytännön työntekijöiden näkökulmasta. Kerättävän aineiston määrään vaikuttavat luonnollisesti käytettävissä olevat tarkastusresurssit.

Ministeriö toi lausunnossaan esille kolme asiavirhettä, jotka on korjattu selvityksen lopullisessa versiossa.

Lisätietoja: Johtava tuloksellisuustarkastaja Mikko Koskinen, puh. 040 732 4951.